

DA BI BILI VSI ENO

Ko je papež Pavel za praznik Bogojavljenja poromal v Sveto deželo, in tam s poljubom miru objel pravoslavnega patrijarha Atenagora, je očitvidno šlo za dogodek izrednega pomena za vse krščanstvo. Rim se je tako vrnil v Jeruzalem kot ga je pred dva tisoč leti zapustil - v osebi svojega prvega škofa. In v Jeruzalemu ga je srečal patrijarh katoličanom najbližje Cerkve, od katerih se dogmatično dejansko tako malo loči, da pravoslavni patrijarhi, katere je Atenagora pred časom vpraševal, zakaj smo vendar ločeni, niso vedeli odgovora.

Svet je ta izredni dogodek ocenil pravilno in obe Cerkvi, zapadna in vzhodna, se zavedata, da ni poti nazaj.

Smo takega mnenja tudi slovenski katoličani? Ne bomo rekli, da smo brezbrizni do vprašanja zedinjenja; velja pa se vprašati, če smo storili vse, kar bi mogli, in če nismo hote opustili prilike, ko bilah ko pomagali na težavni poti k edinosti. Včasih se zdi, da so bratje v domovini, čeprav pod komunistično oblastjo, dobršen korak pred nami. In hrvaški katoličani? In pravoslavni Srbi? Tu smo mislili predvsem na laike. Toda kaj pa naša in vaša duhovščina? Mar čakate poveljaj od zgoraj? Mar ne vidite, da ne bo nobena edinost veljala, če ne bo seme vsejano ne le v duše škofov ampak slehernega duhovnika in posameznega vernika? Kaj nam in vam nista papež Pavel in patrijarh Atenagora dala dobrega zgleda, da jima sledimo? Et omnes unum sint - da svi jedno budemo!

PRIMORSKA EDINOST

15. maja lani je izšla poslednja številka DEMOKRACIJE, ki jo je najprej v Gorici in potem v Trstu sedemnajst let izdajal krog slovenskih demokratov in ki je ves ta čas ob meji naše domovine in daleč naokoli oznanjala ideale, ki jih je zapisala v svoje ime. Prenehanje lista so terjale težavne materialne okoliščine, a v dokajšnji meri tudi spori, vsaj posredno, ki so nastali med posameznimi slovenskimi političnimi delavci na Primorskem, za katere pa smo še vedno mnenja, da jih ne bi smelo biti.

30. decembra lani je tržaške Slovence pozdravil nov list - to pot TRŽASKA DEMOKRACIJA, ki pa je izšla kot "posamezna številka" in glede katere ni veliko upanja, da bo v bodoče izhajala redno in pogosto. Dejansko je bila naloga te izredne izdaje samo v tem, da slovenski narodni manjšini predloži njen položaj, kot ga gleda Slov. de mokr. zveza v Trstu. List je objavil dolgo poročilo s seje zvezinega glavnega odbora. V njem je ugotovljeno, da so se leve politične stranke utopile v italijanskih in da je ostalo neposredno zastopstvo slovenskih političnih koristi izključno na ramah slovenskih demokratičnih organizacij. Toda teh je za malo manjšino vse preveč: za to, da so demokratični Slovenci ob zadnjih volitvah lahko zbrali 8.636 glasov, je moralo obstojati šest osnovnih političnih organizacij in dve krovnii, in še deveta v vrhovnem volilnem svetu.

Ce kaže to, da imamo Slovenci smisel za organizacijo, potem tudi dokazuje smisel za organizirano dezorganizacijo. Kje namreč dobiti vso delovno silo, sredstva in potreben čas, da bi te organizacije lahko zadovoljivo delovale in dosegle optimalne uspehe? Rezultat tega superorganiziranja smo videli ob raznih prilikah, na raznih volitvah in končno spričevalo tega je današnji položaj celokupne manjšine. Ta je namreč - zlasti na Tržaškem - tako težaven, da utegne slovenska **narodna** manjšina v kakih petdesetih letih izginiti s politične pozornice. Ob tem dejstvu si manjšina enostavno ne more privoščiti luksuza več političnih strank. Kot sicer več takih organizacij blagodejno vpliva na narodovo življenje in mu prav te omogočajo demokratičen političen sistem, je po drugi strani prav tako dejstvo, da prehudo drobljenje narodovih sil ogroža ta isti sistem in nudi plodno polje za razne skrajnosti. Evropska zgodovina tega stoletja je polna podobnih primerov. In če velja to za velike narode, potem velja tem bolj za malo manjšino, kakor je režim v matični državi praktično celo že odpisal... Mar ni bila naša manjšina na Primorskem močna takrat, ko je bila vsa politično združena v svoji Edinosti?

Vemo, da ni lahka stvar odpovedati se lastnim organizacijam, zlasti še, če gre za gotove ideološke razlike med njimi. Toda na Primorskem gre za biti in ne biti. To in vse ostale težave zraven so morali imeti v mislih tržaški Demokrati, ko so apelirali na slovensko manjšino, da se zave in organizacije združi. Da bi poudaril tezo tega vprašanja in brez dvoma tudi da bi dokazal, da mu osebno ne gre za položaj, je dr. B. Agneletto, predsednik SDZ, odstopil. Tako je odprta pot, da si bo nova skupnost, če bo do nje prišlo, lahko prosto volila vodnike in postavu.

Ali bodo primorski Slovenci dokazali, da so politično zreli in da zaradi svoje lastne narodne usode znajo premestiti predvsem osebna nasprotja in predsodke?

AL' PRAV SE PIŠE ...

Ljubljanski škandal, ki ga omenja naš kulturni sodelavec na 10. strani, v slovenski zgodovini nikdar ne bo pozabljen in na njegove avtorje bodo pozni rodovi kazali s prstom, kakor so se igrali s slovenskim jezikom in cel slovenski narod imeli za tepce. Bistvo cele zadeve, o kateri smo na široko poročali že pred časom, a najbolj izčrpno januarja meseca 1963., je to-le: Pravopisna komisija pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je pred leti ugotovil, da bi pripono -lec morali dejansko pisati pravilno -vec. Znanstveniki so na to pred izdajo Slov. pravopisa opozorili javnost in jo vprašali za njeno mnenje. Javnost se je komaj zganila in ugovori so bili tako šibki, da znanstvena komisija svojega mnenja ni spremenila. V novem Pravopisu so potem vpeljali novo rabo. Tedaj pa so zagnali vik in krik politično-kulturni pisuni, med katerimi so nekateri nekaj veljali v slovenski kulturi, ko so bili svobodni ljudje. Potem se je v polemiko vtaknil še komunistični tisk, nazadnje politiki in oblasti (reci: komunistična partija) in izid je bil kompromis, da naj se do nadalj nega piše po stari navadi. Pričakovali smo, da bodo potem znanstveniki v miru znova proučili svoje stališče in se resno pomenili s kritiki. Toda sredi decembra lani je modri mož Jože Vidmar "v interesu enotnosti" odločil, da naj končnoveljavno ostane stara raba, nakar je to sprejela ljudska oblast in naročila slovenski javnosti njeno obvezno uporabo. S tem naj bi bila ta reč opravljena.

Ustanove in posamezniki so se seveda takoj znašli pred materialnim vprašanjem, ker je komaj dobro objavljeni Pravopis že zastarel in neuporabljiv. Stal je 6000.-din. Vendar pa je problem daleč hujši: predsednik Akademije je prostovoljno ali pa pod pritiskom (in če to zadnje, potem bi moral iz protesta odstopiti!) odvil legitimacijo tistim, ki so bili edini poklicani, da uravnavajo razvoj slovenskega jezika in uvajajo zadevne spremembe: slovenskim znanstvenikom-jezikoslovcem. Ti niso nekaj odločili na svojo roko, ampak so se o zadevi dolgo posvetovali, utemeljili napovedano spremembo, a prej celo slovensko javnost vprašali za mnenje.

Ne mislimo se spuščati v polemiko, katera pisava je pravilnejša. O tem so sklepali in sklenili tisti, ki so pač za to poklicani. Zdaj pa, ko so komunistični vseznali odvzeli legitimacijo tudi njim, stojimo Slovenci pred dejstvom, da nimamo ustanove, ki naj odloča o našem jeziku, in da bodo mnoge generacije za nami sprejemale še dolga leta vsak odlok jezikovnih komisij vsaj z dvomom če že ne z odporom proti novim določbam, ki jih sicer nujno terja razvoj vsakega jezika. Kdor bo bolj vpil in razbijal, ta bo lahko bolj gotov uspeha! Akademija znanosti in umetnosti pa bi prav storila, če bi na svoja vrata zapisala: "Džungla slovenske znanosti".

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mišljenje predstavljajo le članki, podpisani od izvršnega odbora. Uredništvo: 76 Graeme Road, Enfield, Middx. Tel: ENF 5097. Uprava: BM/TRIGLAV, London, W.C.1.

ŠKOF ŠE VEDNO TOŽI

(Od našega dopisnika)

Kot sem že julija meseca poročal (KT 290), je bila reakcija celovškega škofijskega ordinariata na izjavo Narodnega sveta koroških Slovencev "Kdo nosi v škofiji zadnjo odgovornost pred Bogom", da je krški škof dr Köstner zahteval popravek izjave v NAŠEM TEDNIKU KRONIKI. Toda uredništvo zahtevanega popravka ni objavilo, ker je ordinariat v njem navajal trditve, katerih v izjavi Narodnega sveta ni bilo. Tako je prišlo na okrajnem sodišču do tožbe med ordinariatom in uredništvom TEDNIKA, katero naj bi sodišče prisililo, da natisne zadevni popravek.

Lani 2.decembra je okrajni sodnik dr Ploder razsodil, da člen 24 tiskovnega zakona nalaga uredništvu NAŠEGA TEDNIKA objavo popravka gotovih navedb izjave Narodnega sveta koroških Slovencev, ki po mnenju sodišča ne odgovarjajo resnici. TEDNIK je to potem 12.decembra tudi objavil, toda besedilo tega popravka je vsebovalo le tisto, na kar je odvetnik Narodnega sveta pristal.

Dodatno k temu pa je sodišče zavrnilo predlog škofijskega odvetnika dr Ottitscha glede besedila takega popravka, urednik NAŠEGA TEDNIKA je bil dalje oproščen plačila stroškov procesa, a škofijski ordinariat je bil obsojen, da plača stroške procesa, vključno stroške urednika TEDNIKA.

Koliko znašajo celokupni stroški procesa na okrajnem sodišču, seveda nistem mogel ugotoviti, toda iz verodostojnih virov sem čul, da so samo stroški odvetnika Narodnega sveta dr.Janka Tischlerja znašali okoli 7.000 šilingov. Temu znesku pa se je slovenski odvetnik odpovedal in naročil ordinariatu, da znesek plača v dobro Združenja staršev državne realne gimnazije in gimnazije za Slovence, kot se glasi uradni naziv slovenske gimnazije.

Očividno je, da je prav to zadnje najbolj zbolelo generalnega vikarja dr Kadrasa, ki dejansko stoji za celo to afero in ki si je toliko prizadeval leta nazaj, da Slovenci sploh ne bi prišli do svoje gimnazije; dr Kadrasa, ki je dejansko največja ovira, da odnosi med škofom in slovensko narodno manjšino niso taki, kot bi morali biti v vsaki dostojni krščanski družbi. Po poslednjih vesteh, ki jih imam, je dobil odvetnik dr Ottitsch nalog škofijskega ordinariata, da proti razsodbi okrajnega sodišča vložil priziv na deželno sodišče v Celovcu. Ni še znano, kdaj bo prišlo do sodne razprave.

Svetna oblast pravičnejša od cerkvene

Kdor je pazljivo zasledoval položaj slovenske manjšine na Koroškem, je že leta nazaj lahko ugotovil, da kaže svetna oblast mnogo več razumevanja za upravičene zahteve slovenskega narodnega vodstva kot pa cerkvena oblast. Ta ugotovitev je spet naša potrdilo, ko je bil pred kratkim imenovan slovenski nadzornik na slovenski gimnaziji. To mesto je zasedel dr Valentin Inzko, dosedanji profesor na učiteljskišči; kot je dobro znano, je dr Inzko tudi predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev. Potem ko je bil dr Joško Tischler postavljen uradno za ravnatelja slovenske gimnazije (9.junija 1962.), je postavitve slovenskega nadzornika gotovo pomemben in logičen korak v pravi smeri. Kako dobro se tega zavedajo koroški Slovenci, je bilo videti 8.januarja, ko se je novi nadzornik predstavil dijakom, profesorjem in Združenju staršev slovenske gimnazije. Kot čujem, je zdaj glavni cilj tega združenja, ki mu predseduje g.Janko Urank, da bi Slovenci poleg gimnazije dobili še lastno gimnazijsko poslopje.

"x"

PREJELI SMO in ZAHVALIMO:

"Vodnik po pravnih predpisih za jugoslovanske izseljence"; Izdal Koordinacijski odbor izseljenskih matic Jugoslavije. Beograd 1963. (slovenska izdaja.)

PISMO IZ AMERIKE

(Od našega dopisnika)

Svoje novembersko poročilo o Titovem obisku moram zavoljo objektivnosti izpolniti, v kolikor mi je uspelo zbrati zadevne podatke. Resda Slovencev ni bilo v Washingtonu in ne pozneje v New Yorku, da bi demonstrirali, so pa vendar nekaj storili. Tako je Gibanje za svobodno Slovenijo poslalo predsedniku Kennedyju protestno pismo, ki sta ga podpisala dr. Žebot in dr. Resman. V akcijo je poseglo tudi Združenje društev slovenskih protikomunističnih borcev, ki je direktno in preko posameznih postojank poslalo protestna pisma prezidentu in senatorjem. Poslana so bila dalje pisma urednikom lokalnih listov v Rochesteru, Clevelandu, Milwaukeeju, Gilbertu in Chicagu, medtem ko so posamezni člani med znanci organizirali protestna pisma Beli hiši, senatorjem in poslancem. Glavni odbor Zveze je dalje stopil v stik z različnimi srbskimi in hrvaškimi organizacijami zaradi načrtnega sodelovanja pri protestnih akcijah. Nekateri od teh organizacij so prosile za sestavo teksta, kar je bilo tudi storjeno s slovenske strani. V Rochesteru in v Clevelandu so Zvezini člani npr. govorili na radiu, a sama organizacija je o obisku korespondirala z različnimi ameriškimi organizacijami (kot American Legion, Knights of Columbus, Daughters of American Revolution itd.) in jih prosila za protestiranje. Zveza je seveda bila pripravljena aktivno poseči v demonstracije, toda ključno vprašanje je bil denar, ki bi bil potreben za prevoz večjega števila demonstrantov, a nekaj slovenskih fantov ne bi nič zaleгло.

Moram pa na tem mestu posebej omeniti pismo, ki ga je uredniku WASHINGTON POSTa poslal dr. Ciril Žebot, profesor ekonomije na Georgetown univerzi v Washingtonu. Kdor je spremljal politično pot dr. Žebota, bo moral priznati, da to pismo, objavljeno 12. novembra lani, kaže izredno močan politični realizem in takt. (Pismo je bilo na predlog senatorja Lauscheta objavljeno tudi v CONGRESSIONAL RECORDu.) V njem dr. Žebot prizna Titu, kar mu gre, v zadevi postalinističnega razvoja sovjetskega in satelitskih režimov. In če bi šlo zgolj za to, bi bil Titov obisk ameriške Demokracije tudi upravičen. Toda treba si je biti na jasnem, za kaj dejansko gre, ko se govori in ko Titov režim propagira svoj socializem. V stvari tu ne gre za še eno enostrankarsko vlado, več ampak za izčrpen socialni sistem enostrankarske kontrole nad družbo kot celoto. Če upoštevamo to, potem sorazmerno mile metode te kontrole v bistvu ne pomenijo veliko. Le polna svoboda bi naredila konec Titovi Jugoslaviji. Dr. Žebot se čudi uredniku POSTa, da časopis takega pomena in resnosti hvali v srcu Evrope režim, ki ne more biti z ozirom na zapadno pojmovanje nič drugega kot enopartijski totalitarni sistem, medtem ko istočasno isti list graja v Južni Ameriki, Aziji in Afriki enopartijske vlade, ki se po totalitarnosti ne dajo primerjati s Titovim režimom, da si so včasih trše v metodah. Tak postopek lahko samo meša javnost, ko presoja Titov vlog, in zamegljuje tisti aspekt Titovega delovanja, ki upravičeno zasluži hvalo, zaključuje dr. Žebot.

Če zdaj potegnem zaključke, bi rekel, da je bil Titov obisk neuspeh, ne glede na to, da ga je sprejel prezident in da je ob obisku slednji obljubil posebno pomoč porušeni Skopju za zgradbo 250 zgradb za otroške jasle, šole, univerzo in upravo vrednosti materiala nad 1 milijona dolarjev. Vsi protesti so namreč le dosegli, da se je o Jugoslaviji razpravljalo: State Department je obrazložil svojo verzijo tretmana Titovega režima, toda istočasno je izbilo znova na dan, da v Jugoslaviji ni tistih svoboščin, kot jih poznamo v Ameriki in da je narod tam zadnji, ki se vereno lahko izreče svojo voljo in sodbo. In tu leži vzrok, zakaj Tito ne bo nikdar mogel priti mirno v Ameriko, - vse dotlej, dokler se doma kaj bistveno ne spremeni. In to ne le v zunanji ampak tudi v notranji politiki.

Dr. KREK za NOVO LETO

Velja tudi omeniti dr. Krekov članek v AMERIŠKI DOMOVINI 31. decembra lani, ko je analiziral poveljni in medvojni položaj, iz katerega je izrasla emigracija, z Narodnim odborom za Slovenijo na čelu. Že samo dejstvo, da smo Slovenci v dolgi in težavni dobi uspeli ohraniti skupno narodno zastopstvo, predstavlja znak politične zrelosti in solidnosti. Delo NO se sicer na zunaj manifestira samo v nekaterih izjavah, vendar pa imajo njegova prizadevanja svoj blagodejni vpliv na razvoj v vsem našem življenju in nastopanju. Slovenski politiki iz NO delujejo po različnih mednarodnih organizacijah, a tam kjer jih ni, naši slovanski prijatelji skrbijo, da Slovenija nikoli ni prezrta. NO skrbi tudi za slovenske manjšine in vzdržuje zanesljive in stalne zveze z domovino. Slovenci smo sodelovali pri oblikovanju svetovne zveze krščanskih demokratov, udeležili pa smo se tudi sestanka v Angliji, kjer smo skušali oblikovati "Demokratsko Alternativo" za ureditev političnih razmer med narodi Jugoslavije. Kljub težavam, smo optimisti, ker postaja komunizem žrtév lastnih napak in slabosti. Treba nam je ohraniti mladostno svežost, vztrajnost in požrtvovalnost, ki odlikuje nastopajoče.

NEPOTIZEM V DOMOVINI

(Od našega posebnega dopisnika)

Nekako vse od leta 1960. so se v tujini širile govorice o ne = zadovoljstvu med delavci Tovarne motornih koles TOMOS v Kopru. Vesti o tem so kajpak prihajale iz domovine, zadevale pa so v glavnem direktorja Franca Pečarja, ki so ga gotovi krogi v domovini označevali kot enega najbolj sposobnih gospodarstvenikov v Sloveniji, drugi pa kot enega najbolj korumpiranih direktorjev novega razreda.

Pečarjeva kariera se je dejansko že začela v Litostroju, odkoder je bil po ustanovitvi TOMOSA poslan v Koper, da bo vodil to novo velepodjetje. Toda tja ni prišel sam, ampak je pripeljal seboj ali pa pozneje dobil tudi nekatere bivše sodelavce iz Litostroja. Vsi skupaj so potem vpeljali v tovarni režim, ki so ga delavci označili kot "okupacijo". Kakšna je bila ta "okupacija" kaže npr. dejstvo, da je tekom nekaj let zapustilo tovarno okoli tisoč delavcev, višek pa je bil dosežen leta 1961., ko je vzelo slovo od tovarne nad 400 u službencev. To leto je nezadovoljstvo namreč doseglo zato tako stopnjo, ker se je po septemberskem sestanku 1960. "okupacija" poslabšala. Ko je namreč poleti 1960. direktor Pečar začutil, da med delavstvom vre in da ga kritizira celo predsednik delavskega sveta J. Rižner, je septembra sklical konferenco političnih organizacij tovarne, vodilnih uslužbencev in članov delavskega sveta ter na njej "raztrgal" vse "nergače" in "kritikastre" ter jih po stopnji njihovega nezadovoljstva klasificiral v pet kategorij. Tako namesto, da bi se potem obrnilo na boljše, je šlo naglo na slabše.

Vsaka pritožba po osebni liniji v Ljubljani ali celo Beogradu je bila zaman. Pečar je namreč svak slovensko-jugoslovanskega industrijskega barona Franca Leskoška - tako je razumljivo, da se ni upal nihče zameriti ne enemu ne drugemu. Ko pa je nezadovoljstvo in z njim "okupacija" rasla, so se delavci znašli v težavnem položaju, ker niso videli izhoda. V obupu se je nekaj med seboj povezanih in zaupljivih tovarišev odločilo napisati odprto pismo uredništvu KOMUNISTA v Beogradu, kopijo pa so poslali Centralnemu komiteju Zveze komunistov Jugoslavije in odboru Zvezne ljudske skupščine za družbeno nadzorstvo. KOMUNIST kajpak anonimnega pisma ni objavil, pač pa so o stvari razpravljali v Centralnem komiteju in naročili zveznemu skupščinskemu odboru za družbeno nadzorstvo, naj pismo odstopi v pristojnost enakemu odboru slovenske ljudske skupščine. To je bilo tudi storjeno in človek bi mislil, da so potem nekaj ukrenili. A ker je predsednik slovenskega skupščinskega odbora za družbeno nadzorstvo isti Franc Leskošek ki je tudi svak Franca Pečarja, in ker vrana vrani oči ne izključuje, so delavci prišli iz dežja pod kap. Formalno so vso reč opravili tako, da so v Ljubljani imenovali posebno komisijo, ki naj razišče nezadovoljstvo v TOMOSu. Ker je ta komisija odšla na delo z blagoslovom Franca Leskoška, zaključek pač ne more biti drugačen, kot da je v bistvu Pečar nedolžen in krivi delavci. Komisija je sicer ugotovila nekaj nerodnosti in priporočila ukrepe, da bodo odpravljene ter naročila tovarniškemu komiteju Zveze komunistov da jih uveljavi. Ta je potem na seji 11. maja 1962. Pečarja kaznoval "s strogo in ukorom zaradi nesprijemanja kritike, nepravilnega odnosa do nekaterih članov in do družbenega upravljanja in zaradi neskromnosti" ter obenem Pečarju izglasoval zaupnico, primerjajoč "karak = ter in osnovne sposobnosti tovariša Pečarja ter gospodarski položaj podjetja"; tako je Pečar še naprej ostal direktor TOMOSA.

Toda vendar se je nekaj zgodilo: ko je pozneje odšel Pečar v Ameriko po poslovnih poslih, je poslal Centralnemu komiteju Zveze komunistov pismo, v katerem mu je sporočil, da je "izbral svobodo". Po gotovih vesteh je postal generalni zastopnik francoske firme Citroen v Združenih državah, dočim so mu v Beogradu namenili vodstvo jugoslovanske gospodarske delegacije v Južni Ameriki... Očividno je izbral prvo. A ko se je kasneje vrnil v Evropo, da uredi osebne zadeve s

svojim novim francoskim delodajavcem, mu Združene države niso več dovolile povratka. Očividno so s tem ugodile želji jugoslovanske vlade. Pečar se je potem nastanil v Evropi, po eni verziji v Švici, po drugi pa v Italiji. Nobenega dvoma ni, da je za bodočnost dobro preskrbljen. Po zaupnih vesteh iz visoke režimske družbe v Ljubljani, Pečarja ni toliko nagnala na emigracijo afera v Tomosu kot pred vsem zvezna kontrola (in Udba, če že hočete), ki je začela raziskovati, koliko je na govorici, da si je Pečar v tujini ustvaril tajne fonde. Spričo tajnosti, ki prevladuje v mednarodnih bančnih krogih, mu tega kajpak jugoslovanske kontrolne oblasti niso mogle dokazati, toda v totalitarni družbi človek nikdar ne ve, kaj ga čaka. A prebrisan Pečar si je očividno mislil: kaj boste vi meni očitali fonde. Če jih imajo lahko Tito, Kardelj, Marinko in druge manjše ribe, za kaj pa jih ne bi imel tudi Franc Pečar. Tako je raje "izbral svobodo"...

KAJ SO DELAVCI OČITALI PEČARJU?

'Direktorju Pečarju zakoni in uredbe ne predstavljajo nekakšnih ovir, da ne bi mogel uveljaviti svoje volje. Odkar se je začelo graditi TOMOS, je bil Pečar v prvih letih več v inozemstvu kot doma. V tujini je sam nabavljal in sam sklepal pogodbe o investicijski opreми: sodelovanja pri tem ni nikomur dovolil. Tovarna bi lahko kupovala reproduktivni material doma ali pa ga proizvajala, ne da ga kupuje v inozemstvu; končno ni osvojila niti osnovnega proizvoda "Moped". Delavsko samoupravljanje je Pečarju samo formalnost. Kadar so kake volitve, on določa listo. Kadrovska politika v tovarni je do skrajnosti nezdrava, nepoštena. Kdor si upa na sestankih kaj kritizirati, je označen za demagoga. V vsej zgodovini Tomosa direktor Pečar ni nikoli govoril s kakim delavcem, a v proizvodne obrate prihaja le takrat, kadar so na obisku visoki državni funkcionarji ali pa tujci. So primeri, da niti mojstri in upravni uslužbenci ne poznajo svojega direktorja. Ni čudno, ko pa se direktor sam še nikoli ni pozanimal pri kakem obratu, vodji za težave pri proizvodnji. Pač pa si je nabavil v tujini "industrijsko televizijo", preko katere lahko nevidno kontrolira delavce pri delu. Je to socializem ali okupacija? Zakaj ima Pečar dva avtomobila - enega za tujino in enega za Jugoslavijo, in zakaj jih je v par letih izmenjal že osem? Od delavskega sveta si je dal odobriti 1200 km proste vožnje, ko bi zadostovalo 200 kilometrine? ! O kooperaciji Tomos: Citroen delavski kolektiv sploh ni bil vprašan. A Pečarjev konjiček je bil, da bo novo vozilo "ljudsko vozilo"... Toda tak avto danes stane več kot 1.500.000 din... Delavski svet leta 1961 ni nikoli mogel razpravljati o izrednih finančnih težavah v tovarni, a računovodja je odstopil, ker je od njega zahteval Pečar, da prikaže poslovanje rentabilno. Toda na izrednem zasedanju delavskega sveta 19. sept. 1961. je ta moral odobriti Pečarju 2.500.000 din posojila, da je lahko plačal carino na avtomobil Citroen ID, ki ga je dobil v dar iz Francije. Enako računovodja in šef eksporta. Ukinjeno pa je bilo tedaj plačevanje avtobusnih kart delavcem, tako da morajo odtlej nekateri pri 15.000 din mesečnega zaslužka plačevati do 6.000 din za prevoz na mesec. Nekateri delavske plače so skrajno nizke. 15. novembra 1961. delavci obrata mehanske obdelave niso hoteli delati v drugi izmeni, ker so imeli prenizke plače. Poklican je bil direktor, ki je obljubil, da bo imel sestanek z vsakim obratom, kjer bodo delavci lahko predložili težave. Ko je v orodjarni 12. decembra 1961 zares prišlo do sestanka, je direktor Pečar nahrulil delavce s primitivci in protestno zapustil sestanek. To je bil prvi in zadnji sestanek direktorja z ožjim kolektivom. Ko je Pečar postal direktor, so zanj ob strošku 7 milijonov din preuredili vilo v Portorožu; toda jeseni 1961 so jo spet na novo preuredili, kar bo stalo spet najmanj 7 milijonov, a izdatki so tako porazdeljeni, da bremenijo proizvodnjo. Nekatera dela opravljajo Tomosovi delavci. Oprema vile je nabavljena v tujini in je luksuzna. Direktor sam dalje odloča, kateri proizvodi gredo v prodajo zaradi konjunktura na tržišču. Tu gre vse po poznanstvu. Direktorjev svetnik Vrhunc lahko potrdi, da je direktor pri Citroenu znan kot izsiljevalec podkupnine. Potovanja v inozemstvo ne odobrava delavski svet ampak spet direktor. Najema nove kredite, tako da mora podjetje plačevati že obresti na obresti - a za delavca nihče ne skrbi. Spremembo v vodstvu smo pričakovali že 1961, toda uvideli smo, da tega krajevni in republiški organi ne bodo storili, ker gre samo za osebne in prija teljske zveze...' +

Ne bom rekel, da je to tipičen primer razmer v Jugoslaviji. Kaže pa zgovorno, kako na visokih mestih postopajo, kadar gre za Novi razred. Socialistični režim, ki naj bi ščitil delavca, ni kaznoval samo voljnega direktorja, ampak ga je spet vsilil brezmočnim delavcem za diktatorja, a delavski svet se mu je moral - opravičiti.

VATIKANSKI KONCIL

(Od posebnega dopisnika v Rimu)

Zadnjič smo iz obširnega rimskega dopisa objavili nekaj sli-
čic z drugega koncilskega zasedanja. To pot bomo pogledali, ka-
ko so na koncil reagirali nekatoliški opazovalci. Ur.

Že nekajkrat je bilo opaziti, da pri stikih med katoličani in pravoslavnimi predstavljajo največjo oviro grški episkopi. To je bi-
lo vidno lani ob priliki splošne pravoslavne konference na Rodosu, ko je grška Cerkev izjavila, da noče imeti nobenih stikov s koncilom (in podobno se je spet zgodilo pred kratkim, ko je šlo za tem, da se romar papež Pavel sestane v Sveti deželi z romarjem patrijarhom Ate nagorason. op.ur.) Grški pravoslavni škofje pravijo, da je katoliš-
ka Cerkev kapitalistična in absolutistična, dočim je pravoslavna li-
beralna, demokratična. K temu pride še vprašanje nezmotljivosti pa-
peža. Ne ugaja jim, da morajo škofje na koncilu izkazovati svojo po-
korščino papežu. (A po drugi strani je tudi znano, da v samem pra-
voslavnem svetu grški episkopi čisto za same pravoslavne Cerkve po-
menijo težak problem. op.ur.) Toda s prednjim stališčem grške Cerk-
ve pa ne soglaša grški nadškof za Severno in Južno Ameriko Jakovos. Meseca oktobra lani je v Minneapolisu izjavil, da je koncil za ne-
katoliški svet pravo razodetje in da je po svojem duhu bolj ekomun-
ski, kot pa je to bilo moč pričakovati. Pripomnil je, da so se zara-
di tega odnosi med katoliško in pravoslavno Cerkvijo zadnje čase ze-
lo poboljšali. Če bo drugi vatikanski koncil dovedel vsaj do sprave
če že ne zedinjenja katoličanov in pravoslavnih, bo to velikanski
uspeh in bo ta koncil po svoji zgodovinski in graditeljski vredno-
sti prekosil vse druge koncile katoliške Cerkve.

Demoskopski inštitut v Atenah pa je vprašal Grke, ali so za ze-
dinenje med obema Cerkvama. 62% je odgovorilo pritrdilno in 21% ne-
gativno, dočim je bilo 17% neodločenih. Na vprašanje, ali naj bi bil
na čelu združenih Cerkva zopet papež, je pritrdilo 11% vprašanih, od-
klonilo je 64% in 25% je bilo neodločenih.

Zgodovinska sokrivda

Vendar pa ni bil le papež Pavel, ki je govoril o sokrivdi kato-
ličanov za cerkveno ločitev. To je storil že papež Hadrijan VI (zad-
nji nemški papež, 1522-1523), ki je vladal Cerkvi po reformaciji Mar-
tina Lutra. Na državni zbor v Nürnberg je poslal nuncija Chieregatti-
ja, kateremu je naročil: 'Povej tudi, da iz proste volje priznamo, da
dopušča Bog to preganjanje Cerkve radi grehov ljudi, posebno še du-
hovnikov in prelatov; gotovo ni božja roka skrajšana, da nas ne bi
rešila, toda grehi ljudstva so takjda nas Bog ne usliši. Sveto pismo
jasno razlaga, da imajo grehi ljudstva svoj izvor v grehih duhovš-
čine. Zato je šel naš Odrešenik, kot to poudarja Krizostom, ko je
hotel očistiti bolno mesto Jeruzalem, najprej v tempelj, da bi kazno-
val grehe duhovnov; kakor to stori dober zdravnik, kadar zdravi bole-
zen pri korenu. Mi pač vemo, da so se tudi pri tej sveti stolici že
mного let godile odvratne stvari. Zloraba v duhovniških rečeh, prekr-
šek zapovedi, da se je obrnilo vse na slabo. Zato se ne čudimo, če
se je bolezen od glave preselila na druge dele telesa, od papežev
na prelate itd...' Poslanica pravi dalje: 'Zato obljubi v našem ime-
nu, da se bomo s polno pridnostjo potrudili, da se bo poboljšal pred-
vsem rimski dvor, pri katerem je mogoče vse to zlo imelo svoj zače-
tek...'

Protestantski prošt Asmussen z Bavarskega je v odprtem pismu na
bavarskega deželnega škofa Dietzfelbingerja tega pozval, naj vendar
papežu odgovori, ko je ta izjavil, da prosi katoliška Cerkev za od-
puščanje, če in v kolikor je ona kriva za ločitev. (Ta škof je nam-
reč od luteranske škofovske konference pooblaščen opazovati in goji-
ti zveze s katoliško Cerkvijo.) S to prošnjo izrekam le to, kar ne-
številni kristjani luteranske Cerkve globoko v srcu čutijo, pravi ta
prošt in predlaga, naj se javno pove, s čem je rimska Cerkev razžali-
la luteranske kristjane. Obratno pa naj tudi katoliška Cerkev izjavi
v čem so jo luteranci razžalili. Deželni škof Dietzfelbinger se je

odzval in je papežu odgovoril. Med ostalim je tudi izjavil: Papeže vi izjavi smo dolžni evangeljski odgovor. Luteranski kristjani ne morejo ostati brezbržni, če vidijo v Cerkvi korak pokore in spre-gledanja. Če je odpusčanje resnično, bo ozračje postalo čistejše za razgovore med Cerkvami v borbi za resnico in v dialogu za edinost.

Anglikanski škof Morman, iz Ripona, ki vodi anglikanske opazo-valce na koncilu, je dejal: "Če bo nekega dne prišlo do zedinjenja, potem se mora to zedinjenje kristjanov izvršiti pod enim skupnim poglavarjem in ta bo očitvidno rimski škof. Anglikanci so priprav-ljeni sprejeti papeštvo kot tako, so pa v velikih težavah, ko gre za sprejem temeljev papeževega primata, ker se je - zgodovinsko in ek-segetično gledano - Gospodove besede Petru zelo različno tolmači-lo." Glede kolegija škogov je bil anglikanski škof mnenja, da bo to ojačalo rimsko Cerkev, zlasti še, če bo ustanovljen tak škofovski svet ob papežu, kar bi lahko smatrali kot stalen majhen koncil.

Prof. Edmund Schlink, koncilski opazovalec nemških evangeli-čanov, je na tedenski tiskovni konferenci ostro kritiziral shemo o Cerkvi. Prvič se je zgodilo, da je dobil besedo nekatoliški teolog. V shemi De Ecclesia je našel Schlink mnogo pozitivnega, npr. razmer-je papeža do škofov, funkcija lajikov, obnova diakonata in močnej-ši poudarek na novem testamentu. Vse to je v dogmatičnem smislu na-predek. Manj ugodno pa je ocenil shemo, kar zadeva razmerje med ka-toliško Cerkvijo in drugimi krščanskimi Cerkvami. Shema Kristusovo Cerkev popolnoma identificira z rimsko Cerkvijo, tako da govori le o posameznih kristjanih ne pa o nekatoliških Cerkvah. Taka razlaga se izogiba dejanskemu stanju. In to razmerje se ne razlaga s sta-lišča svetega pisma in rane cerkvene tradicije ampak s stališča da našnjega položaja rimske Cerkve in iz potrebe za dosego izboljša-nja položaja. Zato smatra shemo o Cerkvi s protestantskega in pra-vo-slavnega stališča bolj rimsko kot katoliško, bolj apologetično kot v pravem smislu dogmatično. Brez dvoma bi bili nekatoliški kri-stjani razočarani, če bi shemo sprejeli na koncilu, kakor je bila sprva predložena.

Bodoči državni tajnik?

Na obletnico izvolitve papeža Janeza XXIII. so imeli 28. okto-bra lani v Vatikanu veliko slovesnost. Slavnostni govornik je bil belgijski kardinal Suenens. Njegov vpliv je tekom koncila silno na-rastel. A že prej so ga zelo upoštevali. Janez XXIII. ga je poslal v Združene narode, da je tam predal encikliko "Pacem in Terris", pri čemer je imel zelo pomemben govor. Kardinal je tudi eden od kon-cilskih moderatorjev. Ker je osebni prijatelj papeža Pavla, se je na dan Pavlove izvolitve z njim skupno prikazal na oknu. Ker je se-danji državni tajnik kardinal Cicognani precej ostarel, pravijo o-pazovalci v Vatikanu, ki slišijo tudi travo rasti, da bo kardinal Leo Suenens bodoči vatikanski državni tajnik.

IZ DOMAČIH LIVAD

Nas vsekakor zanima najbolj, kako stoje odnošaji med katoliča-ni in pravoslavnimi iz Jugoslavije - doma ali na tujem. Gotovi znā ki kažejo, da se tudi tu obrača na bolje, kar je moč videti iz slo-venskega in srbskega tiska, dočim se hrvaški tisk še vedno drži ob strani. Je pa treba omeniti dogodke v Glini, kjer so s pomočjo srb-skih izseljencev v Kanadi in ZDA 21. septembra lani posvetili novo pravoslavno cerkev, (staro so uničili ustaše). Svečanosti se je ude-ležil tudi hrvaški katoliški župnik č.g. Jurak (tudi katoliški ver-niki v Glini so nekaj sodelovali pri gradnji cerkve), prihitel pa je tja tudi slovenski župnik č.g. France Žužek, ki je med vojno pasi-roval v Glini. - Ko so windsorski Srbi v Kanadi pozdravili svojega novega vladiko g. Stefana, je na svečanost prišel tudi odposlanec ka-toliškega škofa, msgr. Langlois, eseški dekan. Na kritiko Dionisije-vih pristašev, da je vladika Stefan komunist, je msgr. Langlois reagi-ral: "Če je vladika Stefan komunist, potem nam je treba mnogo takih komunistov!.. Živela mučeniška srbska Cerkev!" Bil je veličasten tre-nutek, ko je katoliški dekan poljubljjal roko pravoslavnemu episkopu.

RAZGLEDI

Z A Č A S N I R A Z K O L

Na zasedanju tkzv. "desetog cerkveno-narodnog sabora srpske pravoslavne eparhije" episkopa Dionisija, v dneh 12.-14. novembra 1963 v Združenih državah, je bila sklenjena odcepitev "Ameriško-kanadske eparhije" od "matere Cerkve v zasužnjeni domovini". S tem je bilo končano poslednje dejanje te tragikomedije.

V resoluciji tega sabora je bilo rečeno: "Srbska pravoslavna eparhija za Združene države Amerike in Kanado se proglašja za popolnoma neodvisno in kot takšna v bodoče ne bo sprejemala nobenih navodil, odločitev ali rešitev patrijarha, sv. Arhijerejskega sabora in Sinoda Srbske pravoslavne cerkve v Beogradu, vse dotlej, dokler ti ne bodo v stanju svobodno delovati in sprejemati svoje odločitve, ker delajo to sedaj pod pritiskom komunističnega režima, ki vlada Jugoslaviji. Tako se bo postopalo vse dotlej, dokler bo Jugoslavija v komunističnem suženjstvu, kadar pa bo tega konec, pa bodo med to eparhijo in srbsko pravoslavno patrijaršijo vzpostavljeni isti odnosi, kakršni so bili pred začetkom druge svetovne vojne. V vsem tem času pa bo ta srbska pravoslavna eparhija za ZDA in Kanado, kot edino svobodna, služila kot zatočišče za vse pravoslavne Srbe in njihove verske ustanove v svobodnem svetu, kot se bo tudi brigala istočasno za koristi same matere Cerkve v zasužnjeni domovini in nje no hierarhijo in čredo."

Na saboru je bilo še sklenjeno, da se postavi še en episkop, ki naj ga posveti g. Dionisije. To se je tudi že izvršilo. V episkopa je bil posvečen g. Irinej Kovačević bivši učitelj in oficir, ki je 1953 dokončal bogoslovje v New Yorku. Poleg g. Dionisija sta pri posvetitvi sodelovala še dva arhiepiskopa autokefalne ukrajinske pravoslavne Cerkve. Čestitke je poslal metropolit iste ukrajinske Cerkve in episkop Albanske pravoslavne cerkve.

V odboru za zgoraj omenjeno resolucijo so sodelovali med drugim odvetniki dr. Ranko M. Brašić in Nikola Stepanović ter prof. dr. Milorad Drašković. Po tej resoluciji je torej Dionisijeva Cerkev neodvisna, vendar pa za edinost z materjo Cerkvijo - ko ne bo več komunizma. Tako bo nekoč treba rešiti vprašanje, če je Jugoslavija zares prenehala biti komunistična. Ne dvomim, da bo režim v Jugoslaviji označen za komunističnega vse dotlej, dokler ne bo oblast prevzel dr. Slobodan Drašković (brat Milorada), kliconoša fašizma in vodilni član ameriškega fašističnega združenja "John Birch Society".

Kako se bo zdaj opredelil kralj Peter, ki je s svojimi izjavami toliko pripomogel, da je prišlo do razkola? Apolitična masa srbskih emigrantov mu bo še naprej slepo sledila in verjela. Toda kralj se nahaja pred dilemo: če se odloči za eno skupino, bo ušahnil dolarski vir pri drugi; če bo hotel biti nevtralen, lahko izgubi dolarje obeh skupin.

Vendar pa zasluži episkop Dionisije, ki je izpeljal ta razkol zaradi svojih osebnih računov, da se mu človek čudi, s kakšno spretnostjo je delal. Vse dokler ni sv. Arhijerejski sabor na številne pritožbe za razna nečedna dejanja nič storil proti njemu, je Dionisije priznaval i patrijarha i arhijerejski sabor i sinod. Kakor hitro pa je bil Dionisije poklican pred odposlanstvo sabora in sinoda, da pojasni gotovo reči in se brani proti vloženim pritožbam, v veliki meri materialne narave, je Dionisije iznašel, da so patrijarh, sabor in sinod zasužnjeni in da upravlja srbsko pravoslavno Cerkev v Jugoslaviji komunistična verska komisija; proglasil se je za velikega antikomunista in vzel v obrambo mater Cerkev. Takoj je našel zaveznike v srbski desničarski reakciji, ki je na čelu z dr. Slobodanom Draškovićem že prej napadala patrijarha, sabor in sinod kot komunistične sluga. Toda ta reakcija ne zaupa Dionisiju in da bi ga lahko nekoč pozneje zavrgla, potrebuje novega episkopa, ki je bil zdaj tudi postavljen in se je že izkazal v ostri debati na televiziji z governerjem Brownom iz Kalifornije. Vendar pa tudi Dionisije dobro ve, zakaj je reakcija vztrajala na novem episkopu. Vprašanje samo ostaja: ali bo Dionisije "podvalio" reakciji ali reakcija Dinisiju? Že danes - sicer še lepo zavito - izjavlja reakcija, da nima "začasna avtonomija" nobene zveze z Dionisijevim primerom, dočim se v sami saborski resoluciji Dionisijeva ime sploh ni omenjalo.

Jaz stavim v tej razkolniški dirki na Dionizija, ker je dokazal v zadnjih svojih dvajsetih letih, kako spreten je. Takoj po končani vojni je poslal navdušeno čestitko Titu in njegovi NOV; dolgo časa je bil na plačilnem seznamu jugoslovanske komunistične ambasade v Washingtonu. Zatem je postal navdušeni zagovornik zborašev, pa je pomagal mnogim zboraškim duhovnikom in zborašem sploh, da so prišli v ZDA. Pozneje pa, ko je videl, da to ni oportuno, je prekinil z ljutičevci in se združil z "vojvodo" Djujičem, Stevanom Trivuncem in dr. Milanom Gavrilovičem - da bi se zdaj s Trivuncem odpovedal Djujiču ter Gavriloviču in se pridružil desni reakciji. Zato si težko zamisljam, da bo Dionisije pristal, da bo dolgo časa samo orodje v rokah dr. Slobodana Draškovića in kompanije.

VEKOSLAV FARKAS

KULTURA IN OMIKA

V bolnišnici v Slovenjgradcu je 12. tega meseca umrl pisatelj Franc Ks. Meško v 89. letu svojega življenja.

izjemo vojnih let je bil župnik na Selah na slovenskem Koroškem 42 let. Pred leti je nesrečno padel in se polomil v kolku, tako da so ga do zadnjega vsa ko nedeljo nosili v cerkev, kjer je maševal sedeč za mizo, obrnjen k ljudem.

Lani za Božič je po hudi bolezni v ljubljanski bolnišnici umrl tenor Josip Gostič. Bil je star 63 let, doma pa je bil iz Stare Loke na Gorenjskem.

PRIREDITVE: V začetku decembra je Društvo slovenskih književnikov priredilo v ljubljanski drami večer sodobne in retrospektivne poezije. Po daljšem času so se slovenski javnosti predstavili vidni zastopniki slovenske poezije od najstarejšega rodu do najmlajše generacije, ki se je že uveljavila v slovenski literaturi, med drugimi Matej Bor, Alojz Gradnik, Edvard Kocbek, Tone Seliškar, Anton Vodnik, in Božo Vodušek.

Prejšnji mesec so v Ljubljani odprli razstavo Podoba Ljubljane ob potresu leta 1895, ki prikazuje podobo mesta pred potresom in za njim. Otvoritev je vključena v program razstav Mestnega muzeja, katere skušajo prikazati podobo Ljubljane skozi stoletja.

V Novem mestu so decembra imeli premiero prvega slovenskega celovečernega filma v barvah "Srečno, Kekec!" - Film "Kozara", ki je na moskovskem filmskem festivalu dobila zlato kolajno, bodo poslali v ZDA kot kandidata za Oskarja.

Najpomembnejši jubilej na področju slovenske kulture v letu 1964. bo verjetno stoletnica Slovenske Maticе. Ustanovni občni zbor je bil že l. 1863, uradno pa je bila priznana s cesarskim patentom februarja 1864. Jubilej pa bo do proslavili šele decembra na stoletnico izida njene prve knjige - Narodne ga koledarja.

ŠOLA IN VZGOJA: Sekretariat za šolstvo SR Slovenije je te dni izdal vsem šolam, zavodom za prosvetno pedagoško službo in vsem za šolstvo pristojnim upravnim organom občinskih in okrajnih skupščin (biv. ljudskim odborom) odlok, da se ravna po ustaljeni rabi pisave na -lec, kakor to določa Župančič-Ramovšev Pravopis iz l. 1950. Odlok republiškega sekretariata za šolstvo uveljavlja sklep Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ki ga je nedavno izdal v interesu enotnosti njen predsednik Josip Vidmar.

Lani je bilo v Sloveniji vloženih okrog 7.7 milijard dinarjev za znanstveno raziskovalno delo - 1.2% od realiziranega narodnega dohodka.

Po neuradnih podatkih primanjkuje v Jugoslaviji okrog 11.000 učiteljev, kar je malo manj kot desetina skupnega števila aktivnih pedagogov na vseh šolah. Drug neugoden podatek je, da 12.000 pedagogov nima potrebne kvalifikacije za svoje delo.

Na Višji pravni šoli v Mariboru precejšnje število vpisanih študentov v prvem letniku sploh ne opravlja izpitov. To dejstvo pripisujejo fiktivnemu vpisu zaradi odgoditve vojaškega roka ter neresnosti posameznih študentov.

KNJIŽNI TRG: Po nepopolnih podatkih je bilo lani v Jugoslaviji izdanih okrog 5.700 raznih knjig in brošur v skupni nakladi okrog 41 milijonov izvodov.

Državna Založba Slovenije pripravlja Zgodovino slovenskega naroda v 12 knjigah pod vodstvom dr. Boga Grafenaurja. Prvih pet knjig bo dopolnjena druga izdaja, ostale knjige - šesta knjiga se bo začela z revolucijo l. 1848 - pa bodo na novo napisane. Vsako leto bodo izšle tri knjige in celotna zgodovina naj bi bila izdana do konca 1967. Enajsta knjiga bo Zgodovinski Atlas Slovenije.

"Z mladinskim revialnim tiskom je pravzaprav tako kot s koloradskim hroščem: čim bolj ga preganjamo, tem več ga je," je pretirano in gotovo malo zlobno menil nekdo na posvetovanju pedagoških svetovavcev o mladinski periodiki. Na Slovenskem imajo trenutno sledeče liste za osnovnošolsko mladino: "Ciciban" z naklado 60.000 izvodov; "Pionir" s 15.000; "Pionirski List" s 70.000 in "Kurirček" s 40.000 izvodov. Na posvetovanju so skušali racionalizirati mladinsko časopisje: "Ciciban" naj bi posredoval branje in znanje učencem v prvih treh razredih osemletke; "Kurirček" v četrtem in petem razredu, "Pionir" pa v zadnjih treh razredih. "Kurirček", ki je doslej objavljal predvsem spise iz časov NOB (nar. osvob. boja), bo odslej svoje področje razširil tudi na napredna gibanja v starejših časih jugoslovanske zgodovine. Vzrok za ta korak uredništva je ugotovitev, da učenci te snovi ne poznajo zadosti. "Pionir" se bo usmeril v enciklopedijo.

SPECTATOR

ZARES FEDERACIJA

K.C. Wheare: FEDERAL GOVERNMENT. 4. izdaja. Royal Institute of International Affairs & Oxford University Press, London, 1963. 266 strani. Oxford Paperback. 10s 6d.

Federacija je zelo ohlapen pojem v političnih razpravljanjih ne samo med nami, ampak v svetu na splošno. Oxfordski profesor dr. Wheare ga zato v svoji čitljivi in jedrnaty knjigi natančno definira kot državno ureditev, v kateri zvezna skupna vlada ni ne nadrejena ne podrejena vladam sestavnih pokrajin ali držav, ampak so vse vlade enakopravne in neodvisne vsaka na svojem področju. Če je zvezna vlada podrejena državnim, lahko govorimo le o zvezi držav ali konfederaciji. Če pa so državne vlade podrejene zvezni, je sistem unitarističen, čeprav je kajpak lahko decentraliziran. Po tej definiciji so federalne države ZDA, Kanada, Avstralija in Švica, ne pa recimo ZSSR ali Indija, ki bi po drugačnih glediščih le spadale med federacije. Eno od takih gledišč je razdelitev oblasti tako, da so kompetence zvezne vlade točno določene, vse drugo nedoločeno pa spada pod državne vlade. Drugo je gledišče, da morajo sestavne države v glavnem ohraniti svoje prvotne ustave in delegirati zvezni vladi le nekaj oblasti. Tretji definirajo federacijo kot državno ureditev, v kateri tako zvezna kot državne vlade občujejo s prebivalci neposredno, medtem ko v konfederaciji občuje zvezna vlada z državljani le preko državnih vlad.

Dr. Wheare ovrže ta gledišča drugo za drugim kot nebitvena ali nepopolna. Kar med nami velikokrat izgine iz vida je ločitev med decentralizirano državo in federacijo, ker nekatere preproste duše mislijo, da mora biti vsaka unitaristična država tudi centralistična (zgledujoč se na vidovdansko ustavo) in da decentralizacija ni mogoča brez federacije. Po gornji definiciji tudi sedanja Jugoslavija kljub svojemu imenu najbrže ni federalna ampak unitaristična država, ker so republike vsekakor podrejene zvezni vladi, ne pa z njo enakopravne in na svojem področju neodvisne. Dr. Wheare zapiše, da je v federaciji potrebna demokracija, ker pod diktatorskim ali totalitarnim režimom pač ni mogoče enakopravno sodelovanje, ki je srž federacije.

Pogoji in razlike

Čeprav Jugoslavija ni omenjena, je za nas zelo zanimiva tudi razprava o pogojih, ki so potrebni za federacijo, katere pisec raziskuje na zgodovinskih primerih. Osnovni pogoj je želja sestavnih delov, da bi bili pod skupno neodvisno oblastjo. Drugi pogoj pa je nasprotna želja teh sestavnih delov, da v nekaterih ozirih ohranijo svojo samostojnost, ker bi se sicer združili v unitaristično državo. Prva želja največkrat izvira iz nevarnosti pred skupnimi sovražniki; hrepenenje po neodvisnosti je združeno s spoznanjem, da je neodvisnost mogoče doseči le s skupnimi močmi. Tudi pričakovanje gospodarskih prednosti, zemljepisna bližina in podobnost ustanov igrajo vlogo. Skupnost jezika, vere, rase ali narodnosti ni pomembna. V Kanadi in Švici je želja po skupnosti nastala navkljub hudim razlikam na teh področjih. Druga želja za pokrajinsko samostojnostjo izvira iz manj splošnih faktorjev, med katerimi so predhodne razlike v zgodovini ter v političnih in družbenih ustanovah, različni gospodarski interesi, zemljepisna razdvojenost in razlike v narodnosti in veri. Zelo pomembno je vodstvo politikov ob kritičnem času, ker so podobni faktorji pod vplivom različnih vodilnih državnikov včasih privedli v unitarno državo (J. Afrika), včasih pa v federacijo (Kanada).

Gornje želje morajo biti podkrepljene s sposobnostjo za vodenje federalne države. Najbolj važno je, da morajo biti sestavne države dovolj bogate, da si lahko privoščijo dvojno vlado in upravo. Mnogo lažje je, če imajo sestavne države svoje lastne vlade že od preje, ker je vzpostavljanje vlad na dveh stopnjah obenem težaven opravek. Zavest pripadnosti zvezi mora biti v ravnotežju z zavestjo pripadnosti sestavnim državam, tako da se zavest skupne narodnosti razvija poleg obsto-

ječih narodnosti, ne pa namesto njih. Nobena od sestavnih držav ne sme biti prevelika ali preveč vplivna; toda nobena ne sme biti tako majhna, da ne bi mogla vzdrževati dvojno upravo in pošiljati svoje ljudi v obe vladitvi.

Pravica do odcepitve

Ko pisec preiskuje, kako naj bo federacija organizirana, poudarja Diceyevo načelo, da mora biti ustava, katera določa razdelitev oblasti med zvezno vlado in državami, vzvišena nad navadnimi zakoni, tako da jo niti ena niti druga stran ne more na svojo roko spremeniti, a neodvisno ustavno sodišče razsoja spore o kompetencah (v Jugoslaviji ga po 18 letih federacije komaj zdaj ustanavljajo). Po ameriškem vzgledu, potrjenem v državljanski vojni pred 100 leti, pravica do odcepitve v federaciji ni dovoljena. Vključena je le v tako navidezno federacijo kot je sovjetska. Po avtorjevem mnenju pravica do odcepitve ni nesplojiva s federalnim sistemom vladavine kot takim, pač pa je nesplojiva z dobro federalno vladavino. Tudi s federalnim principom se mu ne zdi dobro pretiravati. V nekaterih primerih je podelitev pravice do odcepitve sicer zagotovilo, da jo države ne bodo uporabile, prav zato ker je izražena. Toda na splošno taka pravica slabi vlado, ker daje državam v roke orožje, s katerim morejo izsiljevati zvezno vlado, da bi dosegle lastne cilje.

Tudi v finančnih zadevah je važno, da so države enakopravne z zvezo in ne od nje odvisne, če naj bo federacija resnična. Pri vseh federacijah se je zveza od zadnjih dveh vojn finančno krepila in države dobijajo vedno več podpore za splošne ali določene izdatke. Po eni strani so temu krivi direktni davki, predvsem davek na dohodek, ki predstavlja vedno bolj važno postavko v dohodkih zapadnih držav. Pokaže se, da dve upravi težko pobirata enake davke. Po drugi strani naraščajo izdatki za socialne službe, ki so navadno poverjene sestavnim državam. Revnejše države si ne morejo privoščiti istih kot bogatejše: izdatkov za šolstvo, socialno zavarovanje, zdravstvo i pod. Zato pride na pomoč federacija s svojimi prispevki iz sredstev, ki jih je nabrala na vsem ozemlju, tako da revnejši deli podpirajo bogatejše. Čeprav so se federacije izkazale kot dovolj prožne, je le vprašanje, koliko zaradi tega trpi federalni sistem popolne enakopravnosti. Ali je s strogim spoštovanjem federalnega načela mogoče zagotoviti dobro upravo v vseh delih federacije in kako bi razrešili dilemo med samostojnostjo in enakimi socialnimi službami?

Na splošno knjiga ne daje enostavnih in dvomljivih odgovorov, pač pa podaja razumno osnovo za razmišljanje. V četrti izdaji je izšla tudi broširana po nizki ceni, tako da si jo lahko omislijo vsi, ki se zanimajo za politična vprašanja. Zelo bi jo priporočil vsem našim zgovornim prtenim politikom, katerih najljubše opravilo je sestavljanje novih ustav na megleni podlagi zmedenih pojmov.

V.S.

FRANCOZI IN SLOVENIJA

Po vsem svetu znani pariški mesečnik levo-krščanske smeri, "Esprit", ki ga je bil 1932 ustanovil prezgodaj umrli Emmanuel Mounier, je priobčil pod gornjim naslovom, v svoji novembrski številki, članek, v katerem komentira glavni urednik Jean-Marie Domenach ustavitve slovenske oddaje na francoskem radiu.

"Z odločitvijo, sklenjeno na hitro sredi poletja..., je R.T.F. 1. septembra 1963 opustila oddajo v slovenskem jeziku, oddajo ki je bila veliko poslušana, vpeljana že pred vojno in obnovljena 1944 in ki predstavlja enega sestavnih delov vsake radiofonske politike do Jugoslavije", piše ugledni francoski intelektualec.

"Slovenci so majhen srednjeevropski katoliški narod (vseh je 2,100.000, od tega 1,585.000 v Jugoslaviji) s svojim jezikom (ki je postal prvič uraden pod napoleonsko upravo 1809-13), narod, ki seveda nikakor ni neka "etnična manjšina". Slovenci so eden narodov z enakimi pravicami v jugoslovanski federaciji, narod, ki je v nji najzahodnejši in gospodarsko in kulturno najbolj razvit (nepismenih skoraj ni). Slovenci imajo, to se razume, radio in televizijo v lastnem jeziku.

"Tradicijska direktnih francosko-slovenskih stikov je stara in še vedno živa. (Slovenska verzija "Figarove svatbe" - 1790. Ilirske Province z glavnim mestom Ljubljano, kjer sta bila francosko-slovenski licej in "centralna šola"...). Francoski Inštitut, ustanovljen 1920 in ki so ga (jugoslovanske, op.prev.) oblasti 1948 razpusstile, je dokaz, da se je Francija zavedala pomena teh historičnih vezi in pomembnosti Slovenije za širjenje svoje kulture in svojih idej v Srednji Evropi in na Balkanu. Slovenija pa je izrazila svojo hvaležnost, ko je postavila v Ljubljani spomenik Iliriji in Napoleonu (na katerem so vklesani francoski napis in v katerem so vzdani posmrtni ostanki vojaka Velike Armade). Francoska misel ima tudi danes znaten odmev v slovenski eliti.

"Slovenska oddaja iz Pariza je ostala zadnja neposredna zveza med Francijo in Slovenijo. Vse države, ki oddajajo v tujih jezikih, delajo to tudi v slovenščini. Slovensko oddajo imajo tako v Londonu, v Washingtonu, v Moskvi, v Budimpešti, v Kölnu (izza pomladi 1963!), v Rimu, v Vatikanu, v Trstu (ves dan) in v Celovcu. Bi hotela biti Francija edina med temi državami, ki bi se odpovedala tej obliki svoje navzočnosti v Sloveniji? Z odpravo slovenske oddaje bi se Francija razen tega, v očeh Jugoslovancev, izrekla za neko centralistično, "velesrbsko" koncepcijo Jugoslavije, ki je v tej državi sami že stvar preteklosti in izredno nepopularna. Ali je torej RTF prenehala oddajati za Slovence zaradi nekega klavnega vprašanja prenosa določenih kreditov ali iz neznanja Jugoslavije?"

Za to lepo in tehtno gloso v "Espritu" se Jean-Marie Domenachu tudi KLIC TRIGLAVA iskreno zahvaljuje, saj mu je dragoceno znamenje, da imamo Slovenci v tujini prijatelje, ki nas poznajo in cenijo.

KRONIKA

- Poleg pisatelja Meška (gl.str.10), so v Sloveniji umrli zadnje čase še Dr.M.Toroš apostolski administrator jugosl.dela gorisške nadškofije; dr.F.Kimovec, ljubljanski stolni prost in skladatelj; dr.Viktor Murnik, znani sokolski prednjak in olimpijski tekmovalac (z dvema zlatima medaljama.)

- Londonski CATHOLIC HERALD je poročal o smrti zagrebškega nadškofa dr.F.Seperja. Vest je bila povzeta po katoliški agenciji na Dunaju. Jugoslovanski viri o smrti niso poročali, ter je tako treba to vest vzeti z rezervo.

- Pri Kranju, na Brniku, so koncem 1963. odprli moderno slovensko letališče, na katerem lahko pristajajo tudi jet-letala. S tem je postala Slovenija direktno povezana po zračni poti s tujino.

- Angleška Neodvisna televizijska družba je darovala Skopju radiooddajno enoto v vrednosti preko 112.000 dolarjev.

- Na Pohorju je začel delovati peti oddajnik ljubljanske televizije, ki bo pokrival področje 3000 km². V celoti krije RTV Ljubljana zdaj 60% slovenskega ozemlja.

- Na medn.tekmi pevskih zborov v Gorici je dosegel prvo mesto "T.Tomšič" iz Ljubljane. Sodelovalo je 8 slov.zborov.

- Lani 1.decembra so v Muenchenu formalno ustanovili Jugoslovansko demokratsko zvezo in izbrali pokrajinski odbor. Pri tej priliki je o JDZ poročal nemški levičarski list DIE ANDERE ZEITUNG in napadel novo organizacijo, "ki naj po načrtu zastruplja odnose med Beogradom in Bonnom." To pisanje je povzel tudi TANJUG, ki so ga potem citirali obširneje POLITIKA, VJESNIK, DELO, sarajevsko OSLOBODJENJE in kosovsko-metohijska RILINDJA. Toda švicarski NEUE ZUERCHER ZEITUNG je pa novo organizacijo pozdravil, češ da gre za krepitev demokratičnih in federalistično-jugoslovansko-orientiranih elementov jugosl.emigracije v Nemčiji. List je pozval nemške oblasti, da kljub slabi izkušnji z ustaškimi organizacijami, to JDZ podpre. V vodstvu Južnoslovanske demokratske zveze sta gg Roko Kaleb in St. Stankovič.

- 21.decembra so imeli v Parizu svečano proslavo stopetdesetletnice Njegoševega rojstva; na akademiji so poleg Srbov gg.Dj.Radovanovića, M.Krstića in Dr. Kešeljevića govorili še Slovenec g.Marijan Struna, Hrvat dr.Predavec in Bolgar g.Cenko Barev ter Francoz A.Grandjean.

- Sodni proces protijaretim ustašem v Nemčiji je bil znova preložen.

PISMA UREDNIKU

DEMONSTRACIJE V AMERIKI: G.urednik! Z Vašim dopisnikom (KT 294) se ne strinjam v celoti. Demonstracije proti Titu so imele močan učinek na tukajšnje javnost, ker so prisilile tisk, da je o tem pisal in ker je demonstrirala mlada hrvaška in srbska generacija. Škoda je, da ni bilo Slovencev niti v Washingtonu niti v New Yorku, kar smatram za velikopolitično napako. Čeprav se s temi mladimi v mnogočem ne strinjam, ker je pri njih preveč totalitarizma, je bil njihov doprinos zato velik, ker so mladi dokazali Ameriki na učinkovit in viden način, da obstoja opozicija proti Titu. Amerikanci so namreč pričakovali, da bodo tukajšnji Jugoslovani pozdravili Tita; ko pa so demonstrirali proti njemu, so vsekakor bili mnenja, da ima Tito mnogo nasprotnikov. Važno je bilo še, da so Hrvati in Srbi demonstrirali posebej, a vendar skupaj, ker jih je policija, zlasti v New Yorku, postavila ob isto ograjo. Ti mladi so se naučili, kako je treba frapirati Ameriko, medtem ko smo mi starejši bili pasivni in neučinkoviti. To je važen moment. Dejan - sko taka akcija bolj zadene komunizem kot pa vsaka diskusija okoli "okroglih" in ne okroglih miz. Vaš dopisnik iz Washingtona ni prišel do tega zaključka, ker očitno ni bil v New Yorku. R.

STANSTEDSKA DEKLARACIJA: G.urednik! Uvodnik "Premalo čuta za mero" (KT 295) smatram za najboljšega, kar ste jih zadnje čase objavili. Strinjam se z Vami. A pripomnil bi: moj občutek je, da emigracija, taka kot je, ne more in ne bo nudila nobene alternative, tudi če bi prišlo do "nepredvidenih" dogodkov, ki jih pa zaenkrat ni na obzoru. M. KRAVANJA (Washington)

G.urednik! Čudno, kako različno lahko razumemo isto stvar. Vam se zdi, da je stanstedski načrt nekako naperjen proti Jugoslaviji, meni se zdi, da ne bi mogli dobiti boljšega dokumenta v prid Jugoslaviji. Jugoslavija bo namreč splošno sprejeta le, če bo popolnoma gotovo, da bodo v njej jugoslovanski narodi enakopravni. Načrt ne skuša drugega kot ugotoviti, pod kakšnimi pogoji bi bilo to mogoče. Dasi sem pravnik, me dejstvo, da načrt morda bolj nagiba h konfederaciji kot pa k federaciji (meje niso čisto jasne), kaj malo skrbi. Švica, Združene države in Nemčija, da ne omenjam Sovjetske zveze in Jugoslavije same - s pravico do samoodločbe in odcepitve, so vse začele kot konfederacije, a so kljub temu med najbolj solidnimi državami. - Dalje trdite, da dajejo podpisniki zgrešeno analizo političnega položaja doma. Sicer sem že precej let v tujini, toda vendar sem komunistično Jugoslavijo prav temeljito doživel. Upam si trditi, da so podpisniki položaj pravilno ocenili. In končno njihova ocena ni toliko drugačna od Vaše: če bi menili, da so "ljudje proti skupni državi", kot Vi menda domnevate, ne bi zapravljali časa z načrti za skupno državo, dasi je oblika konfederativna. Priznanje pravice do samoodločbe ne pomeni, da mora sedaj država razpasti in da bo vedno nestabilna, je pa namenjeno zadovoljiti zelo močne hrvatske, slovenske, srbske, macedonske in bosanske zavesti, ki je menda niti Vi ne zanikate. Če so ljudje in okoliščine proti Jugoslaviji, bo razpadla, tudi če samoodločbe ne priznamo; če so zanje, ne bo, če to pravico vpišemo v kak načrt ali ne. Sklicevati se na to, da so Jugoslovani uporabili pravico do samoodločbe že l. 1918. ni demokratično - bistvo demokracije je, da se večina lahko spremeni v manjšino in obratno. Seveda je potrebna stabilnost, toda to mora zagotoviti razporeditev ne pa formalni zakoni. - Vsekakor bo poudarjanje narodnosti preprečilo, da bi lahko večina enega samega naroda (o tem sem pisal in ne o plebiscitu) sprejela ustavo s centralistično notranjo ureditvijo, kot je bila Vidovdanska, tako da bo življenje v skupni državi ali skupnosti držav (to je vse relativno) ohromljeno. Seveda je sovisnost vse večja, toda to še ne pomeni, da narodi ne bi smeli biti enakopravni ali biti organizirani federativno. - Res je tudi, da emigracije ne morejo računati na podporo svetovne javnosti, če ne bodo za medsebojno sodelovanje, da ne rečem za skupno državo. Toda ravno podlago za sodelovanje pripravlja stanstedski načrt. Spomnil bi Vas tudi na to, da je v nekem uvodniku Manchester Guardian napisal, da bo težko podpreti karšnokoli opozicijo v Jugoslaviji, dokler ne bo za enakopravnost med Jugoslovani in federalizem. Tudi komunisti so samoodločbo, enakopravnost narodov in federalizem izrabljali v svoji propagandi med vojno in želi splošno odobravanje po svetu, dasi so bile vse to fraze, ker je partija v bistvu centralistična. - Sicer pa zakaj vedno tako negativno? Treba je začeti od nekdaj in nikomur ne bo koristilo, če bomo vedno v celoti obsojali vsak korak zato, ker se ne strinjamo z neko točko. Lahko razpravljamo o podrobnostih, a obenem skušamo ohraniti celotni pogled. Ne smemo gledati na stvari samo s stališča Slovencev - Jugoslavija zahteva upoštevanje in sodelovanje vseh jugoslovanskih narodov, tudi Hrvatov in Makedoncev. In ne poudarjajte neprestano razlike med mladimi in starimi, med domovino in emigracijo. Seveda so razlike, toda končno smo vsi en narod in živimo v istem času, tako da ni vrag, da so med nami tudi neke vezi. Kaj doma večina zares misli, bomo izvedeli šele, ko bodo svo-

bodne volitve; do takrat bomo slišali samo komuniste in pa posameznike, ki govore vsak drugače. Zato mora biti vsak alternativni program čimbolj širok in demokratičen, da lahko zajame največ.

LJUBO SIRC

G.urednik! Pred 20 leti, v Jajcu, so bili komunisti toliko modri, da so s federacijo rešili narodnostno vprašanje v Jugoslaviji in njihov uspeh v vojni in revoluciji je bil delno posledica te rešitve. Medtem ko so komunisti sejali v Jajcu, so izbegli politiki razsajali v Londonu in se niso mogli zediniti niti o najbolj osnovnih točkah srbsko-hrvatskega vprašanja. Polom pa emigrantskim politikom še po dvajsetih letih ni šel do živega. Se vedno se prerekajo o istih vprašanjih. Če se v dvajsetih letih niso naučili, kje je rešitev, ali se bodo sploh kdaj v bodoče? - S tem ne mislim hvaliti komunistov. Kar so zvalili v Jajcu ni nujno edina mogoča rešitev. Toda še tako zastalemu emigrantu bi moralo biti jasno, kot je že zdavnaj postalo jasno ljudem doma, da je federacija najtesnejša mogoča ureditev Jugoslavije in da v tej federaciji dejansko obstoja in deluje šest republik. Ljudem v teh republikah manjka osnovnih demokratičnih pravic. Vsej federaciji manjka federalnega duha in ostaja centralizma na pretek. A vse to ne pomeni, da mora emigracija vsako sporazumevanje začeti znova, od 1. decembra 1918. dalje, ne da bi upoštevala tistih nekaj pozitivnih rešitev, ki so jih prinesli komunisti. Ali ne bi bilo bolje, če bi emigrantski politiki razpravljali o tem, kar je, namesto da se krotovičijo ob osnovah?

J.G.

PRED DVAJSETIMI LETI: G.urednik! G.Glušič je bil sicer zelo glasen v svoji razpravi, toda povedal je resnico.

V.A.

G.urednik! Če bi g.Glušič priznal, da so ga četniki tudi lomili (in o tem bi avtor vedel marsikaj napisati, saj je bil sam visoko udeležen,) bi mu moral priznati, da si je prizadeval biti objektivni. Toda o tem v njegovem dolgem članku ni sledu. Moj vtis, po branju njegovega članka je, da so bili Mihailovič in četniki edino zveličavni. Avtor v razpravi ne razpravlja, niti ne dokazuje, pač pa le zatrjuje. Kako naj mu nekdo, ki razvoja ni poznal, verjame? So ljudje, ki so tudi pri četnikih doživeli marsikaj čudnega in črnega in ki predvsem po tistem sodijo dogajanje med vojno. Takih, z molkom o čudnem in črnem v ilegali, g.Glušič ni prepričal. Naj mi ne zameri, toda pozivanje na legende srbskih narodnih pesmi med Slovenci ne užiga pravega ognja nacionalnih čustev ampak kvečjemu vročo jezo.

S.T.

MAJOR KOPRIVICA: G.urednik! V KT 294 vprašuje g.Gruden, če so bili pred vojno rezervni orožniški častniki odn. kako je mogel biti major Koprivica "rezervist". Vsako leto je bilo sprejetih okoli 20 aktivnih in rezervnih poročnikov in podporočnikov iz vseh rodov vojske v orožniško šolo. Po enem letu so bili aktivci prevedeni v žandarmerijo - zamenjali so barvo vojaških ovratnikov v svetlorudečo. Rezervisti pa so ostali še eno leto na izpopolnjevanju, običajno že na vodniških položajih v okrajnih mestih. Med take je spadal Danilo Koprivica, uradnik in rezervni oficir.

V.F.

G.urednik! Žandarmerijski oficirski zbor je bil v veliki večini sestavljen iz rezervnih oficirjev; zaželjeni so bili zlasti taki, ki so imeli nekaj semestrov prava, kot major Koprivica. Aktivnih oficirjev pa je šlo v žandarmerijo sila malo, nekatera leta komaj en procent vseh aktivnih častnikov dotičnega letnika. Ti so bili potrebni za mesta komandantov žand. polkov in treh generalskih mest. Žandarmerija ni imela šol za rezervne žand. oficirje, toda imela pa je rezervne orožniške častnike, t.j. tiste, ki so pri prehodu v pokoj bili prevedeni v rezervo. V izrednih položajih so bili kot taki tudi vpoklicani.

A.G.

TITO in KLIC TRIGLAVA: G.urednik! Vaš tržaški dopisnik (gl. KT 295), ki ima nedvomno dobre zveze z domovino, je to pot spet zadel v črno, ko je pojasnil, kako Tito vstavlja svoje besede v govore, ki so bili pripravljeni v zunanjem ministrstvu ali pa vsaj z vednostjo tega ministrstva. Sam sem govoril po tistem govoru z nekim diplomatom, ki je bil poučen o celi zadevi in ki mi je še eno leto pozneje dejal, da je sam Tito največja ovira boljšim odnosom med Jugoslavijo in ZDA. Iz istega vira tudi vem, da se je ameriška ambasada v Beogradu diskretno zanimala za Titovo zdravstveno stanje. Ker je bilo to, kljub operaciji zaradi žolčnih kamnov pred leti, neoporečno, se je verjetno potem pokojni prezident Kennedy odločil, da povabi Tita k sebi (ko je že bil na obisku v Mehiki) in poskuša osebno izgladiti njegovo neprijateljsko zadržanje do Zapada na splošno. Kaže, da je to pomagalo, kajti pozneje se je Tito zelo laskavo izražal o ameriškem predsedniku. Vprašanje je zdaj, če se s Kennedyjevo smrtjo ni tudi ta nitka pretrgala.

A.PAVLIČ (Bonn.)

JANUARSKA KRONIKA

Kot običajno so božični prazniki minili doma, kot da jih ni bilo - a uradno praznovanje je bilo osredotočeno na Silvestrovo in Novo leto. Go stilne in restavracije so bile nabito polne, čeprav so bile cene topot pošteno zasoljene. Precej je bilo tudi tujcev, zlasti Italijanov, Nemcev in Avstrijcev. Organiziranih je bilo več ekskurzij in turističnih vlakov. Tito je s svojimi sodelavci pričakal Novo leto v hotelu "Istra" na Brionih. Tam so bili tudi glavni slovenski komunisti kot Kardelj, Maček in Marinko. V Portorožu je bilo tudi nekaj Angležev in Nizozemcev. Zimska središča so bila polna smučarjev, a vreme je bilo suho in hladno. Po trgovinah - razen špecerijskih - je bilo veliko godrnjanja, ker ni bilo nobene izbere. To se dogaja sedaj že več let, ko skušajo trgovine izkoristiti praznično razpoloženje z razprodajo tega, česar se niso mogle znebiti preko leta. Pravijo, da so trgovine nalašč slabo založene, da ne bi bilo toliko dela z letno inventuro.

Novoletni prazniki seveda niso minili brez prometnih nesreč, v katerih je bilo 24 ranjenih, 11 huje. Nesreče so zakrivili predvsem vinjeni vozniki. To velja seveda samo za Slovence, medtem ko je bilo nesreč po celem Jugoslaviji še dosti več. Pijani univerzitetni študenti so v Nišu vdrli v hotel "Park", razbili enemu muzikantu trobento in pretepli kapetana milice Andjelica in komandanta milice podpolkovnika Ranka Uzelaca. 10 akademikov je bilo aretiranih, drugi pa so se razbežali.

Tri dni za tem je prišlo do težke železniške nesreče 14 km pred Beogradom na progi Beograd-Niš, ko je potniški vlak iz Požarevca s hitrostjo 60 km na uro trčil v vlak iz Niša, ki je stal na odprti progi. Nesreča je zahtevala 61 smrtnih žrtev in 162 ranjenih. Vlak iz Niša se je ustavil na progi, ker je nekdo potegnil zavoro in medtem ko so zadevo preiskovali, je vlak iz Požarevca trčil vanj. Bila je tema in megla, a signali so kazali prosto progo.

Sredi januarja so se vršili v Beogradu razgovori med partijskima delegacijama Italije in Jugoslavije. Italijansko delegacijo je vodil Palmiro Togliatti, ki je na zboru v neki beograjski tovarni dejal, "da smo mi vedno vedeli, da je Jugoslavija socialistična dežela in da oni, ki to zanjajo, nimajo niti minimalnega znanja o marksizmu," t.j. Kitajci in Albanci.

Iz razprave v odboru zveznega zbora za družbeno ekonomske odnose smo izvedeli, da je v jugoslovanskem gospodarstvu zdaj za 10 do 15 odstotkov več delovne sile "kakor to terja sedanja ravna družbeno proizvodnja", kar je v kapitalističnem žargonu "nezaposlenost"; kakor tudi, da je 70% industrijskih izdelkov "pod kontrolo" - t.j. da so jim cene določene ali plafonirane - ker imajo nekatere gospodarske organizacije na trgu monopolističen položaj... V socializmu? Nemogoče! Poslanci so se zato zavželi za liberalizacijo uvoza "kot enega izmed regulatorjev cen", za uskladitev disparitete cen posameznih proizvodov in za "večji učinek tržnega mehanizma."

Stanje v slovenskih premogovnikih je tako slabo, da se je morala sedaj z njim pobaviti tudi vlada v Ljubljani. Že od 1958. leta dalje upada število rudarjev zaradi prenizkega zaslužka in pomanjkanja stanovanj. To je sedaj privedlo do tega, da se je začela niti tudi proizvodnja. A da bi obdržali proizvodnjo na predvideni ravni, so posamezni premogovniki začeli zanemarjati vzdrževalna dela, kasniti z deli v jalovini in z odpiranjem novih obzorij, kar spravlja rudarje v vse večjo nevarnost. Morda bo moral Marinko spet dvigati rudarjem zavest, ako pride do stavke, toda topot so rudarji pametnejši: čemu bi se izpostavljali, če pa lahko dobe zaposlitev drugje? Medtem pa ljudje zmrzujejo, ker ni premoga. Radi bi uporabljali električne grevce pa je tudi elektrike premalo. Elektro-gospodarska skupnost Slovenije je pozvala vse potrošnike, naj do nadaljnjega zmanjšajo uporabo elektrike od 6. do 21. ure, torej preko celega dneva. To velja ne le za industrijo, ampak tudi za gospodinjstva, ki naj ne uporabljajo bojlerjev, električnih peči pa sploh ne. Omejena je tudi cestna razsvetljava in svetlobna reklama. Vzrok temu je tradicionalno nizko stanje v slovenskih rek v zimskem času, toda po tolikih letih bi lahko rešili tudi ta problem z gradnjo novih elektrarn "v najmočnejšem konzumnem območju". DELO pripominja, da je sedanja kriza zgovoren primer, da pri gradnji novih elektrarn niso bile dovolj upoštevane potrebe tega območja. Do konca 1966 leta pa predvidevajo izgraditev ene same nove hidroelektrarne v Sloveniji - Srednja Drava I z zmogljivostjo 133 megavatov. DELO je zamerilo federaciji tudi povišanje cen bencina, zlasti povišanje prispevka za ceste, ki gre samo v federalno blagajno. M.P.G.